

Anders Todal Jenssen

Medierte politiske skandaler: Sårbare politikere – usårbare partier?

Abstract

In his book *Do Mediated Political Scandals Affect Party Popularity in Norway?* Midtbø describes how scandals end political careers but rarely harm parties. This goes against common sense. The volume and negative tone in the media's coverage suggest otherwise. Opinion polls reflect how people lose trust in parties. My aim is to explain this paradox. Two hypotheses are discussed: the party-favoritism hypothesis argues that people tend to overlook and forget about scandals that have hit their preferred party. The personalization hypothesis focuses on media content. Political scandals are rarely treated as political issues. The focus is on the personal drama, the politician's moral downfall. The empirical analyses are performed on a survey material collected in 2012. Only the party-favoritism hypothesis is supported.

Keywords:

- Mediated political scandals
- Media effects
- Political predispositions
- Personalization of politics

I boka Skandaler i norsk politikk beskriver Tor Midtbø hvordan skandaler ødelegger politiske karrierer uten at oppslutningen om partiene faller. Dette strider mot «common sense». Medieomtalen av skandalene er voldsom i omfang og kritisk i tonen. I meningsmålinger sier mange at de har mistet tilliten til partiet. Målet for analysen er å forklare dette paradokset. To hypoteser lanseres. Partifavoriseringshypotesen hevder at velgerne har en tendens til å tilgi, overse og glemme skandaler som rammer partiet de sympatiserer med. Personifiseringshypotesen tar utgangspunkt i medieinnholdet: bare unntaksvis gjøres skandaler til samfunnsspørsmål. Det er politikerens moralske fall som står i fokus, ikke partiet. Analysene er gjennomført på et intervju materiale samlet inn i 2012. * Analysene gir bare støtte til partifavoriseringshypotesen.

En gåte

Det siste tiåret har antallet politiske skandaler økt betydelig både i Norge og i våre naboland (Allern mfl. 2012, 35). I takt med at antallet skandaler har økt, har også den akademiske interessen for fenomenet tiltatt (se f.eks. Midtbø 2007, bidragene i antologiene redigert av Allern og Pollack fra 2009 og 2012, Fladmoe 2008, Fladmoe og Jenssen 2009). Ikke minst har forskningen vist at politiske skandaler i dag er medierte skandaler. Mediene inntar gjerne rollene både som anklager og dommer og spiller en avgjørende rolle som redskap for aktører som vil skandalisere politikere av ulike grunner. En viktig observasjon er imidlertid fortsatt uforklart.

I boka *Skandaler i norsk politikk* konkluderer Tor Midtbø (2007) med at skandaliseringen nesten alltid får dramatiske følger for den aktuelle politikeren, men at det ikke er noe som tyder på at partiene taper velgeroppslutning selv om en frontfigur i partiet blir skandalisert. Dette resultatet bryter med «common sense» både blant journalister og politikere. De medierte skandalene synes å ha en voldsom kraft, de kan dominere medieoffentligheten i ukevis og ender svært ofte med politikernes fall. Det synes også å være i strid med resultater fra mange opinionismålinger gjengitt i mediene.¹ I forskningslitteraturen har flere påvist en sammenheng mellom politiske skandaler og synkende tillit til politikere, partier og politiske institusjoner (se f.eks. Bowler og Karp 2004, Chanley mfl. 2000, Funk 1996) og sammenheng mellom skandaler og vurderinger av hvor godt demokratiet virker (Huseby 2000). Omfanget av den internasjonale valgforskningen tatt i betraktning, er det imidlertid ikke mange studier som har vist empirisk en sammenheng mellom politiske skandaler og valgutfall. Farrell mfl. (1998) anslår effekten av å være involvert i skandaler til å være 1 til 3 prosent tapt oppslutning, avhengig av beregningsmåte, ved parlamentsvalg i Storbritannia. Banducci og Karp (1994) estimerer sannsynligheten for gjenvalg til Representantenes hus i USA til bare 14 prosent for de representantene som var mest involverte i den såkalte «House bank»-skandalen. Når sannsynligheten blir så lav, skyldtes det at mange skandaliserte trakk seg fra valgprosessen og noen tapte i primærvalgene. Basinger (2013) fant at skandaliserte representanter som søkte gjenvalg i perioden 1972 til 2012, i gjennomsnitt tapte 5 prosent oppslutning. Det er imidlertid et åpent spørsmål om disse forskningsresultatene fra politiske systemer med flertallsvalg i enmannskretser kan overføres til flerpartisystemer som det norske.²

Midtbø bygger sin konklusjon på tidsserieanalyser av partioppslutningen i forbindelse med seks skandaler knyttet til statsministrene Per Borten (SP) og Jan P. Syse (H), statsrådene Terje Rød-Larsen (Ap), Tore Tønne (Ap) og Viktor D. Nordman (H) og nestlederen Terje Søviknes (FrP). Bare i ett tilfelle (Rød-Larsen) gir den statistiske analysen sikker støtte til påstanden om at partiet taper oppslutning når en framtrедende politiker i partiet blir skandalisert. I to tilfeller (Borten og Tønne) synes derimot partiet å ha økt sin oppslutning i kjølvannet av skandalen. Midtbø analyser framstår som robuste selv om en alltid kan innvende at også andre forhold enn skandalen må ha påvirket oppslutningen om partiet. Politikerskandalene får ikke de dramatiske konsekvensene for oppslutningen om det aktuelle partiet en kanskje kunne tenke seg. Vår problemstilling er derfor ikke om skandalene påvirker oppslutningen, men *hvorfor skandalene ikke påvirker oppslutningen om de skandalisertes partier til tross for at mange velgere synes å reagere sterkt mot normbruddene.*

Personifiseringen av politikken i mediene

Partiene er hovedaktørene i norsk politikk. Ved stortingsvalg stemmer velgerne på lister komponert på partienes nominasjonsmøter med bare teoretiske mulig-

heter til å påvirke personvalget gjennom kumulering. Partiene utformer programmer de ber om velgernes tilslutning til. Det er partigruppene som utformer politikk i Stortinget, og bare i unntakstilfeller bryter enkeltrepresentanter partilinja i voteringene. Like fullt har mediernes fokus på den enkelte politikeren blitt sterkere. Da Hernes oppdaterte sin velkjente framstilling av medievidningsteknikkene (Hernes 1978), la han til «personifisering» som en teknikk fordi «konflikt illustreres best ved duellantene» (Hernes 1984, 45). Asp (1986) videreutviklet argumentet til Hernes gjennom sin beskrivelse av «politikens medialisering»: det politiske systemets tilpasning til mediernes vridningsteknikker. Gjennom årene har en rekke empiriske studier vist hvordan omtalen av politikerne i mediene har blitt mer personlig og privat (By Rise 1997, Kristoffersen 2001), hvordan partiene i økende grad ser på partilederens personlighet som et salgargument (Eide 1991, Karlsen og Narud 2004), at politikerne i økende grad «byr på seg selv» i mediene og oppnår status som kjendiser (Skjeie 2001, Johansen 1989), at politikerne ønsker å bli oppfattet som «folkelige» (Thorbjørnsrud 2010) og at mediene i økende grad framstiller ledervalg i partiene med persondrama som tolkningsramme (Johannessen 2013). De sosiale mediene har også bidratt til at politikerne i økende grad kan presentere seg selv som noe mer enn representanter for et parti (Krogstad 2007; 2013, Karlsen 2011, Enli og Skogerbø 2013). At det er mulig å identifisere effekter av partiledernes popularitet på partipreferansen, uavhengig av partienes popularitet (Jenssen og Aalberg 2006), tyder på at publikum et stykke på vei identifiserer politikere som selvstendige holdningsobjekter frikoblet fra partiene. I flere land med parlamentarisk styresett har forskere beskrevet en «presidentialization» av politikken (Mughan 2000, Poguntke og Webb red. 2005): de politiske lederne framstår som tydelige ledere, frikoblet fra partiene. Andre bruker begrepet «personalization» om prosessen mer generelt (se f.eks. Rahat og Sheaffer 2007, Mancini 2011). For den medialiserte politikeren er karisma vel så viktig som det politiske (legalt-rasjonelle i Webers terminologi) aspektet av rolleutøvelsen. Image fortrenger substans, personlighet overskygger ideologi (Campus 2010). Kaase (1994, 213) argumenterte for at personifiseringen er avpolitiserende fordi TV, som er driveren i prosessen, er «inherently averse to sophisticated explanations of complicated political matters».³ Mye forskning tyder på at personifisering i TV-nyheter generelt virker avpolitiserende. Kinder og Iyengar (1986, kap. 4) avviste den såkalte levendegjøringshypotesen («vividness»): å framstille samfunnsspørsmål med vanlige mennesker som sannhetsvitner bidrar *ikke* til å politisere de aktuelle sakene. Den hyppige bruken av episodiske nyhetsrammer, gjerne i form av persondrama, bidrar også til avpolitisering (Iyengar 1991).

Disse observasjonene er grunnlaget for «personifiseringshypotesen»: *Medienes sterke fokus på politikere som individer i motsetning til politikere som talerør for partier har bidratt til at velgerne skiller mellom politikere og partier på en måte som gjør at en skandale som rammer en politiker i liten grad rammer partiet politikeren tilhører.*

Lojalitetsbånd mellom velgere og partier: hypotesen om partifavorisering

Når en mediert skandale «treffer» publikum, er det ikke gitt at alle responderer likt. Ulike deler av publikum fanger opp, tolker og tar til seg nyheten på ulikt vis, avhengig av sine holdningsmessige predisposisjoner. Flere studier har vist at det er en sammenheng mellom partipreferanse og holdning til en aktuell politisk skandale. De som identifiserer seg med partiet til den skandaliserte politikeren, er gjerne tilbøyelig til å ta lett på normbruddet, mens de som sympatiserer med andre partier er sterke i sin fordømmelse (Funk 1996, Stoker 1993, Miller 1999, Bhatti mfl. 2013). Den kanskje aller mest studerte politiske skandalen er den såkalte «Lewinsky-saken». President Bill Clinton hadde et seksuelt forhold til en av sine medarbeidere og løy om det under ed. Til tross for en mediestorm, utnevning av en spesialletterforsker og riksrettstiltale ble Clinton gjenvalgt i 1996. Det er mulig å forklare dette på flere måter. I sin studie av Lewinsky-skandalen pekte Miller (1999) på at det mest høyrøstede kravet om Clintons avgang kom fra en minoritet i den amerikanske befolkningen, høyrefløyen i Det republikanske partiet. Demokratiske velgere, uavhengige velgere og moderate republikanere var langt mindre kritiske. Blant demokratiske velgere var det bare en liten minoritet som mente Clinton burde gå av. Det hjalp også Clinton at mange demokrater ikke hadde særlig høye forventninger til hans moral (Just og Crigler 2000). Blant de demokratiske velgerne var det dessuten en utbredt oppfatning at republikanerne drev en partipolitisk motivert kampanje mot president Clinton, slik blant annet Hillary Clinton ga uttrykk for. Zaller (1998) argumenterte derimot for at skandalen ble oppfattet som relativt uviktig av mange, fordi Clintons politiske agenda overskygget skandalen. Clinton hadde snudd den negative økonomiske utviklingen under president Bush (sr.) og lansert nye velferdsprogrammer. Dette var viktigere for et flertall av velgerne. Zaller hevder altså at flertallet av velgerne skilte mellom Clinton som politiker og som privatperson og tilla politikerrollen størst vekt.

I den klassiske studien *The American Voter* (Campbell mfl. 1960) ble flertallet av velgerne beskrevet som knyttet til et parti med psykologiske bånd, og forskerne argumenterte for at disse lojalitetsbåndene ble sterkere gjennom livsløpet fordi velgerne begynte å se verden gjennom partienes «briller». Partiidentifikasjonen ble beskrevet som et «perseptuelt filter»: ny informasjon ble silt gjennom et filter av etablert partiloyalitet, og bare den informasjonen som var forenelig med partiidentifikasjonen, ble akseptert og lagret i hukommelsen (se Bartels 2002 og Gaines mfl. 2007 for eksempler). Teorien om partiidentifikasjon fikk aldri samme betydning i Europa som i USA.⁴ Når teorien likevel er interessant i denne sammenhengen, er det fordi den konkretiserer et mer generelt poeng innen sosialpsykologisk forskning og kognitiv psykologi: internaliserte holdninger – f.eks. sympatier og antipatier knyttet til politiske aktører – styrer hvordan ny informasjon bearbeides, lagres i hukommelsen og aktiveres seinere (se f.eks. Lau

og Sears red. 1986, Zaller 1992, Taber 2007). Negativ informasjon om en politisk aktør vi har tillit til, som vi sympatiserer med, blir oftere vurdert som irrelevant, usaklig, feilaktig og raskere glemte enn negativ informasjon om en politisk aktør vi allerede misliker. Informasjon som bygger opp om våre etablerte holdninger, lagres i hukommelsen og kan enklere hentes fram. Derfor er det alltid lettere å forsterke etablerte holdninger enn å endre dem. Funk (1966) argumenterer for at de som opplever at en politiker fra eget parti skandaliseres, enten vil nedtone betydningen av skandalen som sådan eller tenke på skandalen som relativt uviktig i forhold til de stridsspørsmålene og den politiske dagsordenen de assosierer med politikeren. Dette er hypotesen om partifavorisering: *Publikums respons på en politisk skandale er avhengig av deres partipreferanse, sjansen for at en skandale overses, ignoreres og glemmes, er større når den aktuelle politikeren tilhører et parti en sympatiserer med.*

Vi kan ikke se bort fra at skandalens innhold også kan ha betydning for publikums respons. Skandaler oppstår når normbrudd blir offentlig kjent (Thompson 2000). Normer er konkretiseringer av oppfatninger om riktig atferd. Disse oppfatningene gjenspeiler i sin tur grunnleggende verdioppfatninger. Noen normbrudd oppfattes som mer alvorlige enn andre, avhengig av hvor viktige verdier som krenkes. De fleste oppfatter narkotikasalgs som mer alvorlig enn å snike på bussen. Noen skandaliseringsforsøk stopper opp fordi opinionen ikke oppfatter normbruddet som alvorlig. Når normbruddet oppfattes som alvorlig, utløser det en sterk reaksjon. Partiene og deres tilhengere skiller seg fra hverandre i sine verdiprioriteringer. Det er derfor nærliggende å tenke seg at reaksjonen på en konkret skandale følger partilinjer, men på en mer kompleks måte enn den som er beskrevet i hypotesen om partifavorisering. Tilhengerne av KrF reagerer sterkere på ekteskapsbrudd enn andre, uavhengig av den skandaliseres partitilknytning. Tilhengerne av SV føler enda sterkere avsky for vold mot kvinner enn andre, osv. Reaksjonen er basert på internaliserte verdier, ikke sympati og antipati knyttet til partier. Dette argumentet leder oss også til å tro at reaksjonene på et normbrudd fra en politiker i «eget» parti kan bli særlig sterke når politikeren har krenket partiets sentrale verdier. Partiets tilhengere forventer sammenheng mellom partiets verdier og politikernes atferd. Bhatti mfl. (2013) har i en eksperimentell studie vist at reaksjonene synes å bli særlig sterke når den skandaliserede blir oppfattet som hyklersk, som når en politiker bryter normer med sterk forankring i verdi-grunnlaget til politikeren eget parti. Denne observasjonen synes å være i tråd med en journalistisk tenkemåte (se f.eks. Entman 2012): politikere bygger sin egen fallhøyde. Journalistene bør se det som sin oppgave å påtale sprik mellom liv og lære. Stoker (1993) fant imidlertid at partiidentifikasjon har en tendens til å moderere også en slik reaksjon. Demokratiske velgere var mindre negative til demokraten Gary Harts utroskap enn republikanske velgere med like sterke familieverdier.

Det empiriske materialet

Spørreundersøkelsen ble gjennomført av InFact for avisen Verdens Gang 12. og 13. mars 2012 og presentert i samme avis 18. mars 2012. Utvalget er representativt for befolkningen 18 år og eldre. 1042 personer svarte. InFact bruker automatiske telefonintervjuer. Resultatet er vektet i forhold til alder, kjønn, bosted og stemmegiving ved lokalvalget i 2011 for å gi bedre representativitet. Selv om materialet har noen åpenbare svakheter, er det enestående i den forstand at det er det eneste materialet fra Norge som kan belyse den aktuelle problemstillingen.⁵

Etter de innledende spørsmålene om stemmegiving ved siste lokalvalg og partipreferanse stilles følgende spørsmål: «Det har vært mange såkalte politikeravsløringer de siste ukene. Påvirker slike avsløringer din tillit til politikere generelt?» Dette spørsmålet følges opp med et nesten identisk spørsmål om partiene: «Det har vært mange såkalte politikeravsløringer de siste ukene. Påvirker slike avsløringer din tillit til partiene?» Umiddelbart etter dette blir respondentene stilt spørsmålet: «Hvilket parti har etter ditt syn svekket seg mest den siste tiden?» Selv om spørsmålet ikke refererer til «politikeravsløringer» vil nok de aller fleste forstå spørsmålet i forlengelsen av de to foregående, de forstår spørsmålet som «hvilket parti har svekket seg mest som en følge av politikeravsløringene». Deretter ble respondentene bedt om å fortelle om de mente en kunne tilgi eller ikke tilgi en rekke normbrudd: «Mindre lov- og regelbrudd som fartsgrenser», «alkoholmisbruk», «narkotikamisbruk», «pengerot», «løgn», «bruk av prostituerte», «egen økonomisk vinning» og «sexovergrep».

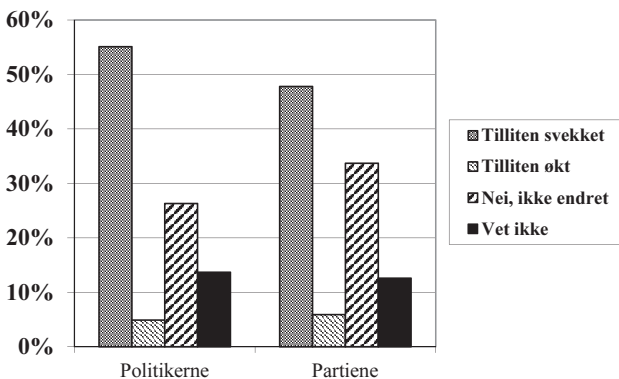
Undersøkelsen kom i kjølvannet av en rekke skandaler som involverte norske politikere. 21. september i 2011 ble stortingsrepresentant Hoksrud (FrP) filmet på vei inn på et bordell i Riga. Bare noen dager seinere kom nyheten om at ordføreren i Vågå, Øygard (Ap), var politianmeldt for sex med en mindreårig jente. 25. januar i 2012 ble det avslørt at Barne- og likestillingsdepartementet hadde utbetalt penger til en organisasjon, «Jenteforsvaret» som var dannet på initiativ av Sosialistisk Ungdom. Statsråd Lysbakken (SV) ble holdt ansvarlig. 7. februar i 2012 ble det kjent at nestleder Solum Larsen i Venstre hadde blitt politianmeldt for voldtekt av en 17 år gammel kvinne på et partiarrangement. 6. mars 2012 ble det allment kjent at stortingsrepresentant Warloe (H) var pågrepet for bruk og besittelse av narkotika. I mediene ble det spekulert på om han også hadde distribuert narkotika fra stortingsleiligheten.

Ikke mindre enn fem av de syv partiene på Stortinget hadde med andre ord blitt trukket inn i skandaler med betydelig mediefokus i det halve året før undersøkelsen ble gjennomført. De fem sakene var ganske ulike med hensyn til volumet på mediedekningen i perioden fra skandalen ble kjent fram til InFact-undersøkelsen ble gjennomført. Et søk i databasen Retriever for riks- og regionaviser på de aktuelle politikernes navn i de aktuelle periodene illustrerer dette tydelig. Øygard ble omtalt i 114 oppslag, hvorav et oppslag ikke tok opp overgrepssaken.⁶ Hoksrud ble nevnt i 294 oppslag hvorav 65 (22 %) ikke nevnte skandalen. Lysbakken ble omtalt

1042 ganger og anslagsvis 36 % av omtalen dreide seg om andre forhold enn «pen-gerotet».⁷ Solum Larsen ble omtalt 175 ganger i perioden. 4 oppslag (2 %) omtalte ikke anmeldelsen. Warloe ble omtalt i 96 oppslag, hvorav 3 oppslag ikke dreide seg om skandalen. Både det at Lysbakken var den mest betydningsfulle politikeren av de fem og den voldsomme omtalen saken fikk, tilsier at mange respondenter var mest opptatt av den saken da de svarte på spørsmålene i undersøkelsen, til tross for at sakene med Solum Larsen og Warloe lå nærmere i tid. Både tidsfaktoren, ulikhetene i medieomtale og skandalenes konkrete innhold tilsier at en sammenlikning på tvers av skandalene må skje med største forsiktighet.

Opinionsmønsteret

La oss innledningsvis se om respondentene også i denne undersøkelsen rapporterer redusert tillit til politikere og partiene i kjølvannet av skandaler, slik tidligere undersøkelser referert i mediene har vist. Spørsmålene innledes med at det slås fast at «Det har vært mange såkalte politikeravsløringer de siste ukene» og går deretter over til å spørre om dette har påvirket tilliten til politikere «generelt» og til partiene.⁸ Det er altså ikke referert til spesifikke politikere eller skandaler. Svarfordelingene er gjengitt i figur 1.

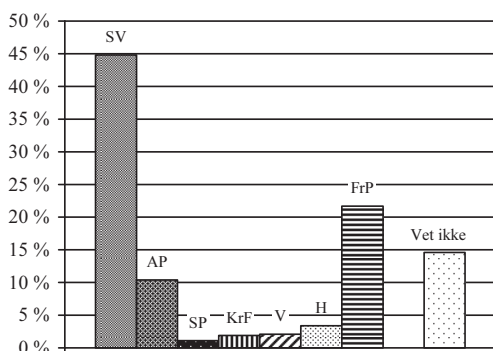

Figur 1. Endret tillit til politikere og partier etter «politikeravsløringer»

Hovedinntrykket fra figur 1 er tydelig: Mange forteller at deres tillit til partiene og særlig politikere er svekket. Det er klart flere som forteller at tilliten er svekket, enn som forteller at den er uendret. Et lite mindretall svarer at deres tillit har økt. Muligens finner noen det tillitsvekkende at politikere oppfører seg som folk flest. Det er verdt å merke seg at det er en del flere som rapporterer at deres tillit til politikere er svekket, enn som rapporterer at tilliten til partiene er svekket. En umiddelbar tolkning av dette kan være at mange skiller mellom politikere og partier, og at det i alle de aktuelle sakene er politikere – ikke partier – som blir skandalisert.

Men hvis det var tilfellet, burde ikke tilliten til partiene bli påvirket i det hele tatt, *ingen* burde rapportere at deres tillit til partiene var endret verken i den ene eller andre retningen. Det er åpenbart at mange knytter de aktuelle skandalene, ikke bare til den aktuelle politikeren, men også til partiene de representerer. Nær halvparten av de spurte rapporterte om mindre tillit til partiene. En krysstabulering bekrefter at svært mange av de som sier at deres tillit til politikerne er svekket, også rapporterer svekket tillit til partiene (tau-b: 0,55, $p < 0,001$). Dermed vakler personifiseringshypotesen allerede i sitt første møte med empirien.

Hvilket parti er det så folk har i tankene når de sier at tilliten til partiene er svekket? Svarfordelingen på spørsmålet om hvilket parti som har svekket seg mest den siste tiden, er gjengitt i figur 2.

Figur 2. Parti som har «svekket seg mest den siste tiden»

Resultatet i figur 2 avspeiler Lysbakkens formelle posisjon og volumet i mediedekningen av saken. Lysbakkens normbrudd var knyttet til hans politiske rolle som statsråd. Han hadde ikke stoppet utbetalingene til organisasjonen Jenteforsvaret, og han hadde brutt habilitetsreglene i forbindelse med tildelingen til stiftelsen Reform. For de politisk engasjerte som trolig trekker et tydelig skille mellom skandaler knyttet til politiske roller og skandaler utenfor politikken, var Lysbakkens overtramp mer alvorlig enn de andre normbruddene vi drøfter her. Det gjorde det også mer relevant for andre politikere å bidra til skandaliseringen. Som statsråd var Lysbakken også den høyest rangerte av de skandaliserte politikerne. Dette kan likevel bare delvis forklare hvorfor så mange mener SV hadde svekket seg mest. De virkelig politisk engasjerte er et beskjedent mindretall i befolkningen, og det er lite som tyder på at det store flertallet skiller skarpt mellom politikkskandaler og politikerskandaler (jamfør figur 1). I mediedekningen poengteres sjelden forskjellen mellom skandaler knyttet til politikerrollen og skandaler i politikeres privatliv. En annen tolkning i tråd med hypotesen om partifavorisering er at det er relativt få SV-tilhengere i befolkningen, og derfor mange som verken føler sympati med Lysbakken eller SV. Det samme argumentet burde i så fall også være gyldig for Solum Larsen-skandalen og Venstre. Det gjør

det åpenbart ikke, kanskje fordi Venstre fikk mye ros for sin håndtering av saken, kanskje fordi Venstre er et sentrumparti som mange føler en vis nærhet til, til tross for at Venstre ikke er deres førstevalg blant partiene. At så mange tenker på Hoksrud-saken og nevnte FrP, kan tyde på at fløypartiene har færre «venner» enn sentrumpartiene selv når fløypartiene får flere stemmer. Påfallende få nevner Arbeiderpartiet og Høyre, de to største partiene, til tross for at politikere fra disse partiene var involvert i normbrudd mange finner meget alvorlige (se tabell A i appendiks). Siden respondentenes partipreferanse er registrert i undersøkelsen, har vi mulighet til å etterprøve denne tolkningen nærmere. Er det slik at folk «frikjenner» politikere fra partiet de sympatiserer med?

Tabell 1. Oppfatninger om hvilket parti som har svekket seg mest etter respondentens partipreferanse. Prosent.

		Partipreferanse						
		SV	AP	SP	KrF	V	H	FrP
Parti «som har svekket seg mest den siste tiden»:	SV	12,8	37,2	43,8	44,8	56,8	60,0	60,0
	AP	23,1	6,1	4,2	5,2	4,5	6,9	26,1
	SP	0,0	0,7	4,2	3,4	4,5	1,2	0,7
	KrF	2,6	1,8	0,0	5,2	2,3	0,4	0,0
	V	12,8	0,7	2,1	3,4	0	2,7	3,5
	H	5,1	5,8	4,2	1,7	2,3	2,7	1,7
	FrP	35,9	33,9	29,2	16,5	22,7	16,5	2,6
	Vet ikke	7,7	13,7	12,5	20,7	6,8	9,6	0,0
	Sum (N =)	100 (37)	100 (283)	100 (52)	100 (60)	100 (44)	100 (263)	100 (112)

Det mest slående med resultatene i tabell 1 er at sympatisørene til de ulike partiene i så stor grad «frikjenner» eget parti. Svært få nevner eget parti når de blir spurt om hvilket parti som har svekket seg mest i det siste. Dette er i tråd med hypotesen om partifavorisering. Blant de som støtter Venstre, er det overhodet ingen som nevner Venstre som partiet som har svekket seg mest, til tross for at sexovergrep vurderes som mest alvorlig av de aktuelle normbruddene, også av Venstres tilhengere (Se tabell A i appendiks). Heller ikke blant de som foretrekker Høyre og FrP, er det mange som nevner eget parti. SVs tilhengere ser ut til å være de mest «selvkritiske», men det er like fullt mindre enn hver åttende SV-tilhenger som nevner SV. Til sammenlikning er det nesten 45 prosent i utvalget som helhet som peker på SV. Argumentet om at velgerne har en sterk tendens til å overse «overtramp» gjort av politikere i partiet de støtter, får tydelig støtte i tabell 1. Dette resultatet forklarer langt på vei Midtbøs observasjon: Skandaler påvirker ikke oppslutningen om partiene negativt (Midtbø 2007).

Resultatene i tabell 1 antyder også at saksinnholdet er mindre viktig for vurderingene av hvilket parti som hadde svekket seg mest. Hvis saksinnholdet hadde vært avgjørende, burde langt flere pekt på Venstre (Solum Larsen) og Arbeiderpartiet (Øygard), siden sexovergrep oppfattes som det mest alvorlige av de aktuelle normbruddene (jamfør tabell A i appendiks).

Velgerne har altså en tilbøyelighet til å «frikjenne» politikere fra eget parti. Hvilket parti er det så som utpekes som klanderverdig, partiet som har «svekket seg mest»? For fløypartiet SV ser det ut til at tilhengerne til partiene på motsatt fløy, Høyre og FrP, er de mest tilbøyelige til å utpeke SV. Tilsvarende – men ikke like tydelig – er det at velgerne på venstre fløy, de som foretrekker SV og AP, er de som er mest tilbøyelige til å peke på Fremskrittspartiet. SVs tilhengere er mest tilbøyelige til å peke på Venstre, fulgt av FrPs tilhengere. Men også en del av KrFs sympatisører peker på Venstre. Arbeiderpartiets tilhengere, fulgt av SV-sympatisørene, er de mest tilbøyelige til å peke på Høyre.

Det er flere grunner til at analysen i tabell 1 er vel enkel. Skandalene er ikke uten videre sammenliknbare. I flere tilfeller leder hypotesene om partifavorisering og argumentet om at saksinnholdet har betydning, samme prediksjon. Høyresympatisørene kan ha pekt på SV både fordi de står langt fra SV politisk, og fordi de er særlig kritiske til pengerot. Tilsvarende kan SV-tilhengerne både ha pekt på FrP fordi de politisk står langt fra partiet og fordi de er blant de mest negative til bruk av prostituerte. Noen resultater i tabell 1 gir også støtte til argumentet om at saksinnholdet er avgjørende. Nesten en fjerdedel av SV-tilhengerne pekte på den politiske «naboen», Arbeiderpartiet. De som foretrekker SV, er sammen med Høyre og Venstres tilhengere de mest negative til sexovergrep.

Det er noen tydelige forskjeller mellom de ulike partienes velgere når det gjelder hva de oppfatter som de mest alvorlige overtrampene (se tabell A i appendiks). KrFs velgere hadde mest uforsonlig holdning til narkotikabruk og bruk av prostituerte. De burde reagert særlig sterkt på skandalene som involverte Warloe og Hoksrud. Høyres tilhengere var mest negative til pengerot og sexovergrep. Derfor burde de reagert sterkt på sakene knyttet til Lysbakken, Solum Larsen og Øygard. FrP hadde de minst kritiske tilhengerne når det gjelder sexovergrep og bruk av prostituerte. Blant FrP-velgerne var det noen flere som mente at bruk av prostituerte kan tilgis, enn som mente det aldri kan tilgis. SVs tilhengere var minst tilbøyelige til å fordømme pengerot og narkotikabruk.

Gjennom å gjennomføre en multivariat analyse kan vi ta hensyn til at saksinnholdet i skandalen og partisympati kan være sammenfallende, og identifisere hvilken av de to faktorene som har sterkest selvstendig forklaringskraft.

I tabell 2 er det gjengitt resultater fra fem regresjonsanalyser, en for hvert av de skandaliserte partiene. Analysene identifiserer egenskaper ved de som utpekte det aktuelle partiet. Variabelen «politisk avstand» representerer en utvidet hypotese om favorisering av eget parti: Velgerne ikke bare «frikjenner» eget parti, de er mest tilbøyelige til å rette pekefingeren mot de partiene de står lengst fra politisk. Argumentet om at saksinnholdet er viktig, er representert med fire dummy-variabler

for hva som oppfattes som uakseptable normbrudd. De som mener det aktuelle normbruddet er utilgivelig, er gitt verdien 1, alle andre har fått verdien 0. I analysen av de som utpeker SV, er variabelen «pengerot» inkludert, i analysene av de som peker på Arbeiderpartiet og Venstre, er variabelen «sexovergrep» med, osv. Utvalget av mulige kontrollvariabler i datasettet er svært begrenset. Alder og kjønn er tatt med i modellen for å utelukke en mulig spuriøs effekt av at kvinner og eldre er noe mer moralsk restriktive enn menn og yngre.

Det er en grov forenkling å beskrive norsk politikk som endimensjonal. Velgernes holdninger til de politiske stridsspørsmålene bør beskrives langs en rekke «ideologiske dimensjoner» der det en ofte kaller venstre-høyre-konflikten bare er en av flere konfliktlinjer. Å sortere partiene og deres tilhengere fra venstre mot høyre gir et meget ufullstendig bilde av hvordan velgerne opplever avstander i det politiske landskapet (Valen 1981, Aardal 2011). I den følgende analysen har vi derfor brukt informasjon om hvilke andre partier velgerne vurderte som et mål på avstand mellom partiene. Avstanden er liten mellom to partier når mange av det ene partiets velgere vurderte å stemme på det andre partiet. Avstanden mellom to partier er stor når få av det ene partiets velgere vurderte å stemme på det andre. Framgangsmåten er nærmere forklart i appendiks.

Tabell 2. Valg av parti som har «svekket seg» etter politisk avstand, holdning til innholdet i den aktuelle typen skandale, respondentens alder og kjønn. Koeffisienter fra logistisk regresjon (B) og Wald-test.

	Partiet utpekt som partiet som har «svekket seg mest den siste tiden»:									
	SV		AP		V		H		FrP	
	B	Wald	B	Wald	B	Wald	B	Wald	B	Wald
Politisk avstand	0,02***	51,9	0,01*	5,0	0,02	1,2	0,01*	4,6	0,03***	17,0
Utilgivelig:										
«Pengerot»	0,16	1,5	–	–	–	–	–	–	–	–
«Sexovergrep»	–	–	0,10	0,4	–0,03	0,0	–	–	–	–
«Narkotika»	–	–	–	–	–	–	–0,16	0,2	–	–
«Prostituert»	–	–	–	–	–	–	–	–	0,70***	17,0
Alder	0,00	1,0	0,00	0,3	0,00	0,4	0,01	1,5	–0,01**	8,1
Kjønn ^a	–0,53***	16,5	–0,17	0,7	–0,23	0,5	0,31	0,9	0,25	2,4
Konstant	–2,0***	34,4	–2,5***	35,3	–6,1**	9,5	–4,5*	46,7	–3,2***	56,7
Nagelkerkes R ²	0,11		0,01		0,01		0,03		0,13	

*p<0,05 ** p<0,01 *** p<0,001. N=1041 for alle analysene. ^a Menn er kodet 0, kvinner 1. Modeller som inkluderte samspill mellom politisk avstand og normbrudd, ga ingen nye signifikante effekter og ingen modellforbedring.

Politisk avstand er den variabelen som best forklarer hvilket parti respondentene mener har «svekket seg mest». Jo lenger respondenten står fra det aktuelle partiet politisk, jo større er sjansen for at vedkommende peker på partiet. Effekten av politisk avstand er signifikant for SV, AP, H og FrP. Bare i ett tilfelle synes det konkrete innholdet i skandalen å ha betydning. De som mener bruk av prostituerte er utilgivelig, er signifikant mer tilbøyelige til å utpeke FrP, også når vi kon-

trollerer for respondentens kjønn, alder og politisk avstand. Det betyr imidlertid *ikke* at Hoksrud særlig provoserte sine egne. Går vi til tabell A i appendiks, ser vi at FrPs sympatisører var de minst kritiske til bruk av prostituerte. Den signifikante effekten skyldes nok snarere at overtrampet ikke bare provoserte de som står lengst fra FrP, men også mange som stemmer på partier som ligger relativt nær FrP, for eksempel Venstre og KrF. KrFs sympatisører er mest negative til bruk av prostituerte, og Venstres tilhengere er nesten like kritiske (se tabell A i appendiks).

Kvinner er mindre tilbøyelige til å utpeke SV enn menn. Det er ikke fordi kvinner i større grad enn menn ser gjennom øynene med «pengerot» – det er tvert om – det henger snarere sammen med at SV har langt flere kvinnelige enn mannlige sympatisører. Eldre er mindre tilbøyelige enn yngre til å peke på FrP som mest svekket.

Det ble også gjort en serie regresjoner med samspill mellom variablene politisk avstand og type overtramp for å se om folk reagerer særlig sterkt på krenkelse av verdier som er særlig viktige for partiet de støtter, slik Bhatti mfl. (2013) observerte.⁹ Analysen ga ingen statistisk signifikante samspill.

Likhet for den offentlige gapestokken?

Medierte politiske skandaler skader politiske karrierer. Lysbakken måtte gå fra posten som Barne- og likestillingsminister, men ble valg til leder i SV. Solum Larsen trakk seg som nestleder i Venstre. Warloe ble ikke renominert av Høyre. Øygard måtte trekke seg som ordfører før saken kom for retten. Hoksrud trakk seg fra sentralstyret i FrP, men beholdt posisjonen som samferdselspolitisk talsmann på Stortinget og ble gjenvalgt. Det manglet ikke på folk som uttrykte mistillit til partiene i etterkant av skandalene, men når det kom til stykket, var det de «andre» partiene de uttrykte mistillit til. Publikums holdningsmessige predisposisjoner beskytter partiene mot umiddelbart tap av oppslutning. Til tross for at det valgforskerne kaller «partiidentifikasjon» – lojalitetsbåndet mange velgere føler til et politisk parti – har blitt svakere de siste tiårene, er det fortsatt slik at mange overser skandaler knyttet til politikere i deres «eget» parti. Skandaler knyttet partier de står langt fra politisk, er desto mer iøynefallende.

I studier av medieeffekter på opinionen er det viktig å skille mellom holdningsendring og holdningsforsterkning. Denne analysen forklarer hvorfor folks partipreferanse ikke *endres* når framtrедende politikere skandaliseres. Samtidig er det mye som tyder på at de mange skandalene bidrar til å *forsterke* etablerte negative oppfatninger om andre partier. Skandalene bekrefter forestillinger om at andre partier tiltrekker seg amoralske, tvilsomme karakterer, osv. Hvis dette er en riktig tolkning, betyr det at skandalene har en viktig effekt på opinionen, men at det dreier seg om en forsterkning og ikke en politisk «omvendelse». På lang sikt kan imidlertid en forsterkningseffekt i etterkant av en skandale være alvorlig nok.

Muligheten for å vinne nye velgere begrenses når mange potensielle velgere har sterke negative oppfatninger om det aktuelle partiet.

Svært få mente at Venstre eller Høyre hadde svekket seg mest (jamfør figur 2 over) til tross for at disse sakene lå nærmest i tid. Denne analysen kan ikke gi endelig svar på hvorfor disse to partiene nevnes av så få. Kanskje skyldes det at partilederne i begge tilfeller var ganske raske og håndfaste i sin krisehåndtering. Særlig venstreleder Skei Grande fikk mye ros for sin håndtering av skandalen. Den klassiske retorikkens apologia har åpenbart fått en renessanse i politikk og næringsliv (Downey 1993). Kanskje skyldes det at begge sakene ble overskygget av Lysbakken-saken. En tredje tolkning er også mulig. Det er en partipolitisk slagside i hvordan mediene dekker skandaler som involverer politikere. Flere aviser har en tendens til å vise mer forståelse for overtramp når de er begått av politikere som deler deres «politiske grunnsyn» (Fladmoe 2008, Fladmoe og Jenssen 2009). Flere av oppslagene om Solum Larsen og Warloe sakene trakk inn andre skandaler og hevet rapporteringen til et metanivå, der politikerskandaler som sådan ble tema, ikke de aktuelle normbruddene.

FrP har flere ganger hevdet at mediene har vært særlig interesserte i normbrudd begått av deres politikere. De har mer enn antydnet politisk forskjellsbehandling, sist i forbindelse med Hoksrud-saken.¹⁰ Under Lysbakken-saken pekte noen på at det var mange likhetsstrekk mellom Lysbakkens habilitetsbrudd og utenriksminister Gahr Støres (Ap) tildeling av penger til Senter for nordområdelogistikk.¹¹ Gahr Støre slapp med en høring i Stortingets kontroll- og konstitusjonskomite. Analysene her tyder på at politikere fra store partier beskyttes mot følgene av skandalisering nettopp av at de har mange sympatisører, men også at fløypartienes politikere lever farligere enn sentrumspartiene fordi mange står langt fra dem politisk.¹²

Appendiks

Det er en sammenheng mellom partipreferanse og syn på hva som er de mest alvorlige normbruddene. I tabell A er opinionsballansen for de fire aktuelle normbruddene for de ulike velgergruppene gjengitt.

Tabell A. Oppfatninger om alvorlighetsgraden av ulike aktuelle normbrudd etter partipreferanse. Opinionsbalanse: Prosentdifferansen mellom andelen som sier at en «ikke kan tilgi» og andelen som sier en «kan tilgi» overtrampet.

Parti-preferanse:	Aktuelle overtramp i de fem skandalene:			
	«Pengerot»	«Sexovergrep»	«Narkotikabruk»	«Bruk av prostituert»
SV	5	63	3	43
AP	27	55	44	41
SP	21	53	43	38
KrF	9	58	47	47
V	14	64	23	43
H	33	69	36	33
FrP	32	34	19	-2
Utvalget	25	55	33	29

De politiske avstandene er beregnet ved hjelp av Valgundersøkelsen 2009 og lagt inn i det aktuelle datamaterialet. I valgundersøkelsen ble de som stemte spurt om de også vurderte andre partier enn partiet de endte opp med å stemme på. 54 prosent svarte bekreftende. De ble i neste omgang bedt om å fortelle hvilke andre partier de vurderte. Respondentene kunne nevne flere partier. Vi tolker det som et uttrykk for nærhet mellom to partier når mange av velgerne til det ene partiet nevner det andre partiet som et parti de også vurderte. Hvis ingen vurderte det andre partiet, er det et uttrykk for stor avstand. I denne analysen trenger vi bare avstanden til de fem partiene som var involvert i de aktuelle skandalene sett fra de øvrige partiene.

Tabell B. Prosent som vurderte å stemme SV, AP, V, H og FrP blant de som vurderte flere partier, etter stemmegiving i 2009. Kilde: Valgundersøkelsen 2009. Bare avstander som er relevante for kodingen, er tatt med i tabellen.

		Parti stemt på i 2009							
		Rødt	SV	AP	SP	KrF	V	H	FrP
Prosentandel som vurderte ...	SV	78	-	41	14	2	9	1	1
	AP	22	72	-	69	7	38	35	24
	V	6	17	18	16	27	-	24	3
	H	11	0	30	10	44	56	-	74
	FrP	11	2	12	3	6	7	40	-

For å få et mål for avstand snarere enn nærhet, er tallene i tabellen subtrahert fra hundre. Avstanden fra den typiske Rødt-velgeren til SV er altså $100-78=22$. Avstanden fra Rødt til AP er $100-22=78$, osv. Avstanden til eget parti er satt til 0. For de respondentene som ikke har oppgitt partipreferanse, er avstanden satt lik gjennomsnittsavstanden for de som har oppgitt partipreferanse.

*Takk til VG og InFact som velvillig har stilt data til rådighet for denne analysen. Avisen og InFact har ikke noe ansvar for analysen og tolkingen av resultatene.

Anders Todal Jenssen, professor
Institutt for sosiologi og statsvitenskap, NTNU
E-post: anders.todal.jenssen@svt.ntnu.no

Referanser

- Aardal, B. (2011). Det politiske landskap – stabile grunnholdninger og skiftende partipreferanser. I B. Aardal (red.), *Det politiske landskap. En studie av stortingsvalget 2009*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Allern, S., Kontola, A., Pollack, E. & Blach-Ørsten, M. (2012). Increased scandalization. Nordic political scandals 1980–2010. I S. Allern & E. Pollack (red.), *Scandalous! Gothenburg*: Nordicom.
- Allern, S. & Pollack, E. (2009). *Skandalenes markeds plass: politikk, moral og mediedrev*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Allern, S. & Pollack, E. (red.). (2012). *Scandalous! The mediated construction of political scandals in four nordic countries*. Gøteborg: Nordicom.
- Asp, K. (1986). *Måktiga massmedier. Studier i politisk opinionsbildning*. Stockholm: Akademi-litteratur.
- Banducci, S. A. & Karp, J. A. (1994). Electoral Consequences of Scandal and Reapportionment in the 1992 House Elections. *American Politics Research*, 22(1), 3–26.
- Bartels, L. (2002). Beyond the Running Tally: Partisan Bias in Political Perceptions. *Political Behavior*, 24(2), 117–150.
- Basinger, S. J. (2013). Scandals and Congressional Elections in the Post-Watergate Era. *Political Research Quarterly*, 66(2), 385–398.
- Berglund, F. (2004). *Partiidentifikasjon og politisk endring. En studie av langsiktige tilknytninger blant norske velgere 1965–1997*. Oslo: Unipax.
- Bhatti, Y., Hansen, K. M. & Leth Olsen, A. (2013). Political hypocrisy: The effect of political scandals on candidate evaluations. *Acta Politica (Online)*, 4(12), Online.
- Bowler, S. & Karp, J. A. (2004). Politicians, Scandals, and Trust in Government. *Political Behavior*, 26(3), 271–287.
- By Rise, M. K. (1997). *Parti- og partiledersympati*. Hovedfag, Norwegian University of science and technology, Trondheim.
- Campbell, A., Converse, P. E., Miller, W. E. & Stokes, D. E. (1960). *The American voter*. New York: Wiley.

- Campus, D. (2010). Mediatization and Personalization of Politics in Italy and France: The Cases of Berlusconi and Sarkozy. *The International Journal of Press/Politics*, 15(2), 219–235.
- Chanley, V. A., Rudolph, T. J. & Rahn, W. M. (2000). The Origins and Consequences of Public Trust in Government: A Time Series Analysis. *Public Opinion Quarterly*, 64(3), 239–256.
- Downey, S. D. (1993). The evolution of the rhetorical genre of apologia. *Western Journal of Communication*, 57(1), 42–64.
- Eide, M. (1991). *Medievalkamp*. Oslo: Tano.
- Enli, G. S. & Skogerbø, E. (2013). Personalized Campaigns in Party-Centered Politics. *Information, Communication & Society*, 16(5), 757–774.
- Entman, R. M. (2012). *Scandal and Silence. Media responses to presidential misconduct*. Cambridge: Polity.
- Farrell, D. M., McAllister, I. & Studlar, D. T. (1998). Sex, money and politics: Sleaze and the Conservative Party in the 1997 election. *British Elections & Parties Review*, 8(1), 80–94.
- Fladmoe, A. (2008). *Machiavellis disipler. Om skandaliseringsprosesser som politisk maktmiddel*. M.a., Norges teknisk naturvitenskapelige Universitet, Trondheim.
- Fladmoe, A. & Jenssen, A. T. (2009). Alltid kritisk – til alle? *Tidsskrift for samfunnsforskning*, 50(3), 317–346.
- Funk, C. L. (1996). The Impact of Scandal on Candidate Evaluations: An Experimental Test of the Role of Candidate Traits. *Political Behavior*, 18(1), 1–24.
- Gaines, B. J., Kuklinski, J. H., Quirk, P. J., Peyton, B. & Verkuilen, J. (2007). Same Facts, Different Interpretations: Partisan Motivation and Opinion on Iraq. *Journal of Politics*, 69(4), 957–974.
- Hernes, G. (1978). Det mediavridde samfunn. I G. Hernes (red.), *Forhandlingsøkonomi og blandingsadministrasjon*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Hernes, G. (1984). Media, struktur, vridning og drama. *Nytt norsk tidsskrift*, 1, 38–58.
- Hetherington, M. J. (1999). The Effect of Political Trust on the Presidential Vote, 1968–96. *The American Political Science Review*, 93(2), 311–326.
- Huseby, B. M. (2000). *Government performance and Political Support. A study of how evaluations of economic performance, social policy and environmental protection influence the popular assessments of the political system*. Ph.D., Norwegian University of Science and Technology, Trondheim.
- Iyengar, Shanto (1991). *Is anyone responsible? How television frames political issues*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Jenssen, A. T. (1999). All That is Solid Melts into Air: Party Identification in Norway. *Scandinavian Political Studies*, 22(1), 1–27.
- Jenssen, A. T. & Aalberg, T. (2006). Party-leader effects in Norway: A multi-methods approach. *Electoral Studies*, 25(2), 248–269.
- Johannessen, C. R. (2013). *Partilederdebatt i norske medier. En innholdsanalyse av VG og Aftenposten*. Master, Universitetet i Oslo, Oslo.
- Johansen, A. (1989). Troverdighet. *Sosiologi i dag*, 19(2–3), 71–113.
- Just, M. & Crigler, A. N. (2000). Leader image-building: After Clinton and Watergate. *Political Psychology*, 21(1), 179–198.

- Kaase, M. (1994). Is There Personalization in Politics? Candidates and Voting Behavior in Germany. *International Political Science Review*, 15(3), 211–230.
- Karlsen, R. (2011). A Platform for Individualized Campaigning? Social Media and Parliamentary Candidates in the 2009 Norwegian Election Campaign. *Policy & Internet*, 3(4), 1–25.
- Karlsen, R. & Narud, H. M. (2004). Organisasering av valgkampen – tradisjonell eller moderne? I B. Aardal, A. Krogstad & H. M. Narud (red.), *I valgkampens hete*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Kinder D. R. & Iyengar, S. (1986). *News that matters*. Chicago: Chicago University Press.
- Kristoffersen, N. R. (2001). *Partiledere i media, og deres innvirkning på velgernes partipreferanser*. Hovedfagsoppgave, NTNU, Trondheim.
- Krogstad, A. (2007). En bok, en blogg og en blondine. personlig politisk lederskap i nye medier. *Sosiologisk tidsskrift*, 15(3), 195–223.
- Krogstad, A. (2013). Avatarpolitikk og visuell retorikk – Profilbilder på Facebook. *Tidsskrift for samfunnsforskning*, 54(2), 154–185.
- Lau R.R. & Sears, D.O. (red.) (1986). *Political cognition*. Hillsdale: Lawrence Erlbaum.
- Mancini, P. (2011). Leader, president, person: Lexical ambiguities and interpretive implications. *European Journal of Communication*, 26(1), 48–63.
- Midtbø, T. (2007). *Skandaler i norsk politikk*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Miller, A. H. (1999). Sex, Politics, and Public Opinion: What Political Scientists Really Learned from the Clinton-Lewinsky Scandal. *PS: Political Science and Politics*, 32(4), 721–729.
- Miller, A. H. & Listhaug, O. (1990). Political Parties and Confidence in Government: A Comparison of Norway, Sweden and the United States. *British Journal of Political Science*, 20(3), 357–386.
- Mughan, A. (2000). *Media and the presidentialization of parliamentary elections*. Houndmills, Basingstoke: Palgrave.
- Poguntke, T. & Webb, P. (red.). (2005). *The presidentialization of politics*. New York: Oxford University Press.
- Rahat, G. & Sheaffer, T. (2007). The Personalization(s) of Politics: Israel, 1949–2003. *Political Communication*, 24(1), 65–80.
- Skjeie, H. (2001). Det kritiske kjendiseriet. *Nytt Norsk Tidsskrift*(3), 229–245.
- Stoker, L. (1993). Judging presidential character: The demise of Gary Hart. *Political Behavior*, 15(2), 193–223.
- Taber, C. S. (2007). Information processing and public opinion. I D. O. Sears, L. Huddy & R. Jervis (red.), *Oxford Handbook of Political Psychology*. Oxford: Oxford University press.
- Thompson, J. B. (2000). *Political scandal. Power and visibility in the media age*. Cambridge: Polity Press.
- Thorbjørnsrud, K. (2010): Med media som 7. sans. Norsk politikk som ekstremt case. *Sosiologi i dag*, 40(4) 79–91.
- Valen, H. (1981). *Valg og politikk*. Oslo: NKS-forlaget.
- Zaller, J. R. (1992). *The nature and origins of mass opinion*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Zaller, J. R. (1998). Monica Lewinsky's Contribution to Political Science. *PS: Political Science and Politics*, 31(2), 182–189.

Noter

- 1 Medienes kobling av skandaler og partiopplutning skjer hovedsakelig på to måter. For det første tolkes meningsmålingsresultater i lys av tidligere eller pågående skandaliseringer. Noen eksempler på dette knyttet til de sakene som skal analyseres her, kan være:
  - I en artikkel i *Nationen* 08.10.2011, «Raset fortsetter» forklares det dårlige resultatet for FrP i et partibarometer med «Hoksrud-afæren».
  - I *Dagsavisens* oppslag 13.10.2011: «Frp lekker til Høyre. Turbulente Frp straffes av ansvarlige Høyre» knyttes både Birkedal-saken og Hoksrud-saken til velgervandringen fra FrP til Høyre.
  - Under overskriften «Ap svir for skandalene» (21.12.2012) mener avisen *Fremover* at Arbeiderpartiet taper opplutning som en følge av Øygard-saken. I *Dagens Næringsliv* (19.10.2012) gir partisekretær Raymond Johansen støtte til en slik tolkning under overskriften «Tidenes dårligste måling».I noen tilfeller har avisene foretatt egne målinger om folks syn på den aktuelle saken. Under overskriften «Lysbakken vil lede SV, men han HAR IKKE STØTTE I FOLKET Tøffe tall i ny VG-måling» (24.02.2012) viser VG til en måling de selv har bestilt der en tredjedel av de spurte mener Audun Lysbakken må trekke seg som statsråd. Denne undersøkelsen følges så opp med en ny undersøkelse presentert 6. mars under overskriften «Har ikke støtte i folket. Flertallet tror Jens ga Lysbakken sparken» som blant annet viser at bare et lite mindretall av de spurte mener Lysbakken bør velges til ny SV-leder.
- 2 Hetherington (1999) argumenterer for at den mistilliten til politikere og partier som skandaler fører til, rammer politikere i posisjon hardere enn opposisjonen. I topartisystemer vil derfor opposisjonen normalt vinne valg etter skandaler. Med henvisning til Miller og Listhaugs (1990) komparasjon av endring i politisk tillit i Norge, Sverige og USA presiserer han at i flerpartisystemer er det ikke gitt at et bestemt parti vil tjene på politiske skandaler. Denne observasjonen peker i retning av at valgsystemet har betydning for opinionseffekten av politiske skandaler. I land med flertallsvalg i enmannskretser er det ikke overraskende at skandaliserte politikere taper opplutning – om de våger å stille til gjenvalg. Valget er både et personvalg og et partivalg. Det er med andre ord ikke gitt at forskningsresultatene fra Storbritannia og USA er relevante i Norge.
- 3 Brorparten av denne litteraturen er mer opptatt av årsakene til personifisering, presidentialisering, intimisering osv. enn av følgene av den. Blant de som drøfter konsekvensene synes det imidlertid å være bred enighet om at partiidentifikasjonen svekkes, at velgervandringene øker og at partiene svekkes (den såkalte «decline of parties» tesen). Eide (1991) representerer en original tolkning av personifiseringsprosessen. Eide argumenterer for at det er partiene – ikke mediene – som er drivere i prosessen. Fordi de politiske forskjellene mellom partiene blir mindre, markedsfører partiene seg gjennom personifisering, i følge Eide. Avpolitisering og personifisering henger sammen, men årsaksretningen er den motsatte. For argumentet som presenteres her, er årsaksretningen av underordnet betydning.
- 4 I europeisk flerpartisystemer ble sammenhengen mellom partiidentifikasjon og stemmegiving oppfattet som nærmest tautologisk. Det ble også reist tvil om kausalrekkefølgen. Det viste seg også at stadig færre, også i Norge (Berglund 2004, Jenssen 1999) utvikler sterke og stabile psykologiske båndene til partiene. I valgundersøkelsen fra

- 2009 er det 32 prosent av respondentene som tilkjenner en sterk partiidentifikasjon, mens ytterligere 20 prosent har en svak partiidentifikasjon.
- 5 InFact rapporterer ikke svarprosent. En intervjuer stadig nye til det ønskede antallet respondenter er nådd. Intervjuene gjennomføres av en datamaskin. Det er mulig at respondenter som misliker dette, avbryter intervjuet. Det kan være en kilde til selektivt frafall. Det hadde naturligvis også vært ønskelig med langt flere variable, slik som partiidentifikasjon (retning og styrke) og generell tillit til partier, politikere og de politiske institusjonene. Formuleringen av spørsmålet om hvilket parti som var mest svekket, kunne vært bedre.
  - 6 Saken kan ha blitt omtalt i flere oppslag, uten at Øygards navn ble brukt. «Øygaard» er brukt som søkestreng, slik at bare oppslag der navnet er med ble registrert.
  - 7 Anslaget er basert på en gjennomgang av 640 oppslag fra starten (100), midten (200) og slutten (340) av perioden. 228 av disse oppslagene dreide seg om andre forhold, først og fremst ledervalget i SV.
  - 8 De to spørsmålene var formulert på denne måten: «Det har vært mange såkalte politikeravsløringer de siste ukene. Påvirker slike avsløringer din tillit til politikere generelt?» og «Påvirker avsløringene din tillit til partiene?»
  - 9 Hvis det er slik at partiene og politikerne blir hardest straffet når overtrampene provoserer verdier og holdninger som står sterkt blant egne tilhengere, var det kanskje Venstre som hadde mest å frykte. Sexovergrep blir oppfattet som det mest alvorlige av de fire normbruddene som er tatt med her, og Venstres tilhengere er blant de som i minst grad vil tilgi slike overtramp. Selv om Arbeiderpartitilhengerne ikke skiller seg ut som mer kritiske til sexovergrep enn andre, kan en se for seg at også Arbeiderpartiet vil bli straffet, fordi normbruddet oppfattes som mest alvorlig av de normbruddene som er nevnt i undersøkelsen. SV og FrP hadde kanskje minst å frykte fra sine egne. SVs tilhengere var minst kritiske til pengerot, og FrPs sympatisører hadde de minst negative holdningene til bruk av prostituerte. Analysen avdekket ingen slike samspill.
  - 10 Se f.eks. artikkelen «Jensen: – Klar forskjellsbehandling av Frp» i VG 26.09 2011: Siw Jensen argumenterte i forbindelse med Hoksrud-saken for at anonymiseringen av Øygaard (Ap) representerte en tydelig forskjellsbehandling: <http://www.vg.no/nyheter/innenriks/norsk-politikk/artikkel.php?artid=10030170>
  - 11 Se f.eks. Trygve Hegnars kommentar på Hegnar Online 25. mars 2012: <http://www.hegnar.no/okonomi/politikk/article687192.ece>. Se også Kato Nykvists kommentar i Nationen under overskriften «Prins Støre og Audun Hattemaker»: <http://www.nationen.no/2012/04/19/politikk/kommentar/habilitet/lysbakken/store/7377054/>. Også andre reagerte på denne forskjellsbehandlingen i følge Dagbladet: http://www.dagbladet.no/2012/04/12/nyheter/jens_stoltenberg/politikk/regjeringen/ap/21082511/
  - 12 Journalistenes vurderinger er naturligvis meget viktige i denne sammenhengen. En skandalisering mister effekten om journalistene slutter å skrive om saken, og journalistene er følsomme for publikums respons. I et intervju i Klassekampen 14. april 2012 svarer VG-journalist Elisabeth Skarsbø Moen følgende når hun får spørsmål om det er «noen politikere som er lettere for mediene å ta enn andre?»:
- Kvinner kan bli utsatt for og måles på andre ting enn det menn blir, for eksempel utseende. Samtidig synes jeg tildelingsbråket rundt Lybakken og Støre viser at det er lettere å ta en politiker fra et fløyparti enn en populær og mektig mann som utenriksministeren.